

DESPRE CUVINTELE TELESCOPATE DIN PRESA ACTUALĂ. TEORII, PROCEDEE ȘI VALORI

DANIELA R U U

Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București

Una dintre trăsăturile specifice pentru mass-media de după 1989 este aceea de a inova – pentru a capta atenția și a-și asigura succesul la public – mai ales prin formă decât prin conținut. Alături de mijloace obișnuite de îmbogățire a limbii, fie ele lexicale, gramaticale și/sau semantice, cum ar fi împrumuturile din alte limbi, derivarea, apariția unor dublete și triplete morfologice, largirea unor sensuri metaforice etc., se remarcă, în presa actuală, și utilizarea din ce în ce mai frecventă a jocurilor de cuvinte. Aceste modificări ludice creează adesea ambiguitate la nivelul decodării mesajului și produc efecte comice, dar și agresive prin raportare la destinatar(i)/receptor(i).

În lucrarea de față, ne propunem să descriem un fenomen înrudit cu jocul de cuvinte sau considerat un subtip al acestuia, să inventariem denumirile propuse, să arătăm trăsăturile specifice în raport cu alte procedee lexicale (derivarea, compunerea, contaminarea etc.) și să delimităm modalitățile prin care se realizează. În acest sens, vom analiza – atât sub aspect formal, cât și semantic și stilistic, evidențiind funcțiile, valorile și scopurile care stau la baza creațiilor lor – un corpus de texte, reproduse din periodice și emisiuni TV de divertisment din anii 1999-2009, cu o anumită orientare: predominant umoristic, ludic, ironic în AC, CC, D, respectiv agresiv, depreciativ în RM, fiindcă aceste intenții se exclud reciproc.

1. Origine, denumiri

Noiunea de *cuvânt telescopat* sau *cuvânt-valiz*, care reprezintă un calchism după fr. *mot-valise*, a apărut mai întâi în limba engleză, în cartea *Through the Looking-Glass, and What Alice Found There* (*Alice în țara din oglindă*), continuarea binecunoscutului roman, *Alice's Adventures in Wonderland* (*Alice în țara Minunilor*), de Lewis Carroll. Personajul Humpty-Dumpty îi explică fetei ce înseamnă *slithy* (*lithe* „mlădios” and *slimy* „lipicios”), respectiv, *mimsy* (*flimsy* „subțire” and *miserable* „nefericit”): „You see it's like a portmanteau – there are two meanings packed up into one word.” Termenul *portmanteau*, împrumutat din franceza veche, el însuși un cuvânt telescopat între *porter* „a purta” și *manteau* „un fel de palton”, având sensul de „valiză mare cu două compartimente, în care hainele se transportă atârdate pe un dispozitiv, astfel încât să nu se îfoneze” este o reprezentare metaforică ingenioasă a fenomenului lingvistic de alipire a două sau mai multe concepte diferite.

Folosirea conceptului cuvânt telescopat trimite la o imagine foarte plastică, sugestivă și la nivelul descrierii lingvistice a fenomenului, aceea a unui tub telescopic, care poate fi scurtat prin aducerea parțială a uneia dintre piese (sau a unei unități lexicale) în interiorul celeilalte. De aceea, considerăm că termenul *c u v â n t t e l e s c o p a t* este mult

mai expresiv și mult mai bine adecvat realității fa de cuvânt-valiz , care, prin traducere, nu mai face trimitere la referentul ce motiva metafora propus .

Pentru a sugera ideea de amestec, de contopire, se folosește în engleză un termen mai general: *blend*, iar în italiană, expresia *parola-macedonia*, desemnând „cuvânt-salat de fructe”, „salat de cuvânt”. În limba română, pentru a ilustra aceeași semantism, a fost propus și termenul *mixonim*, creat prin analogie cu omonim, paronim etc. Interesante ca manieră de crearea și de expresivitate sunt și formulele englezești, *frankenwords* (rezultatul combinării dintre *Frankenstein* și *words*) care trimite la ideea că monstrul a fost creat prin îmbinarea unor părți din mai multe corpuri, respectiv *Centaur words*, ce arată că termenii pot fuziona întocmai cum un centaur reprezintă combinația dintre un om și un cal.

Englez : portmanteau (words); blended words/blend(s); telescopic words; frankenwords; Centaur words
Francez : mots-valise; télescope(s), mots-sandwich
German : Wortverschmelzung
Italian : parola-macedonia
Portughez : palavra-valise; palavra entrecruzada
Român : cuvinte-valiz ; cuvinte telescopate; mixonim; contaminație/contaminare (ludic); „deraiere lexical ”; cuvinte-sandvi

2. Accepții, definiții

Trăsăturile și definițiile din literatura de specialitate cu privire la fenomenul în discuție relevă faptul că există o identitate semantică între *contaminare*, *blend*, *cuvintele-valiz*, respectiv *cuvintele telescopate*, în elese fiind fenomene independente, bazate totuși pe același procedeu de creare, fie subtipuri ale unui singur fenomen. Prezentăm în continuare câteva dintre aceste definiții, încercând să le sistematizăm în funcție de elementele comune și de cele diferențiatore. Astfel, cuvintele-valiz reprezintă „mots inventés, construits par une sorte de distorsion opérée sur la langue, en fusionnant plusieurs mots existants, normalement disjoints les uns des autres, tant sur le plan des formes que sur celui des significations” (Fuchs 1996: 21). Referindu-se atât la nivelul formal, cât și la cel semantic, Emil Suciuc definește cuvintele-valiz drept „compuse hibride create prin combinarea a două cuvinte trunchiate, care contribuie la noul cuvânt, primul cu secvența sa inițială, iar cel al doilea cu secvența sa finală (...) Avem de-a face cu mixarea formală și semantică a secvențelor menite în urma trunchierii a două cuvinte care fac parte dintr-o singură sintagmă, fie se află numai în raport de contiguitate semantică sau chiar de sinonimie.” (Suciuc 2009: 73, 74). Ca un tip al contaminării lingvistice este prezentat fenomenul și în definițiile următoare: „Procedeu – descris și ca o contaminare, compunere prin contopire, fuzionare, contragere – este un joc de cuvinte” (...) care pune în evidență „fie înghesuirea formelor și a sensurilor, fie amestecul și contopirea lor.” (Zafiu 2007), respectiv „un cuvânt telescopat, uneori numit și cuvânt valiz (...), reprezintă un tip de contaminare lingvistică, prin alăturarea unor fragmente din două sau mai multe cuvinte, morfeme într-unul nou, de sine stătător, a cărui semnificație va combina pe acelea ale termenilor din care s-a format. Cuvintele telescopate iau naștere atunci când între două sau mai multe concepte se stabilește o legătură puternică, frecvent întâlnită (http://ro.wikipedia.org/wiki/cuvant_teslopate). Th. Hristea, ocupându-se îndeaproape de contaminare, pe care o delimitează de etimologia populară, de analogie, deraiere lexicală și de alte fenomene cu care mai poate fi confundată, stabilește cele două condiții principale care trebuie îndeplinite pentru a putea vorbi de contaminare, și anume: „rezultatul contaminării este întotdeauna un element hibrid”, respectiv „între cei doi termeni care se încruciesc

existe afinități de ordin semantic, ce pot merge, uneori, până la sinonimia totală” (Hristea 1991: 216). Alte definiții nu pun accent pe legătura semantică a cuvintelor contaminate/telescopate: „It is common misunderstanding that a portmanteau is a mixture of any two words, which is actually known as a blend.” (<http://en.wikilib.com/wiki/Portmanteau>)

În cadrul altor definiții, cuvintele-valiză sunt percepute fie sinonime ale cuvintelor telescopate: „Combinaison de deux vocables qui fondent leurs sonorités en un seul mot (...), dont le sens est lui-même un croisement des signifiés ainsi liés. Les mots-valises les plus réussis, du point de vue formel, présentent une charnière phonétique, faite d'éléments qui appartiennent à la fois à la finale du premier mot et au début du second mot mis en jeu. (...) Pour être pur, le mot-valise doit être le produit d'une union, au sens où l'entend la théorie des ensembles: c'est dire que les éléments phonétiques communs aux deux mots intéressés, du moins dans la zone du télescope, ne s'expriment qu'une fois” (Morier 1998: s.v. *télescope*), fie acestea din urmă au o accepție mai largă, incluzând și contaminarea între doi termeni aparținând aceleiași clase paradigmatică: „Un mot-valise résulte de la réduction d'une suite de mots à un seul mot qui ne conserve que la partie initiale du premier mot et la partie finale du dernier.” (DLSL 1994: s.v. *mot-valise*) / „On appelle télescopes les formes issues: a) de la réunion en un seul mot de deux mots contigus dans la chaîne parlée; b) de la contamination d'un terme par un autre appartenant à la même classe paradigmatic.” (idem.: s.v. *télescope*)

De asemenea, deraierea lexicală, nu este considerată a fi un fenomen diferit față de contaminare sau de cuvintele-valiză, după cum reiese din definiția următoare: „There is another blending technique used for taboo avoidance in various languages: the first syllable of an expletive is pronounced and then a switch is made to a neutral word starting with the same syllable” (Duchacek; apud. Sobkowiak 1991: 151). În lingvistica românească, Al. Graur a studiat deraierea lexicală, fiind a face totuși vreo delimitare de alte fenomene, referindu-se la faptul că „... începând să rostesc o frază clișeu, pe care toată lumea o cunoaște, al cărei sfârșit deci îți poate ghici originea, vorbitorul, la un anumit loc, «deriaz», înlocuiește sfârșitul unui cuvânt care are același început, pe care te pe auditor îl produce un efect comic” (Graur 1967: 160)¹.

Din definițiile prezentate și din alte trăsături pe care le vom ilustra în continuare, putem remarca o diversitate de procedee care stau la baza creării cuvintelor-valiză, unele asemănătoare, altele chiar opuse:

– **fuziune, combinare, întrep trundere, contopire, adjoncție**: „... întrep trunderea și fuzionarea a două cuvinte care au un anumit număr de caracteristici formale comune (...); fenomen de adjoncție pentru că unul din termenii rămâne întotdeauna preponderent.” (Grupul μ 1974: 75);

– **contaminare**: „... contaminarea a două unități lexicale, cu sensuri distincte, care au, de obicei, un segment fonetic comun” (Rău 2007: 450);

– **alăturare, uniune, concatenare**: „Some English words are formed by snipping components from existing words and stitching the components together either through simple concatenation or through concatenation coupled with overlap of shared phonological segments” (Kelly 1998: 579);

– **analogie**: „L'action analogique exercée par un mot, une construction, un élément phonique, sur un autre mot, une autre construction, un autre élément phonique” (DLSL 1994: s.v. *contamination*);

---

¹ A se vedea și exemplele discutate de Al. Graur care întresc ideea nedelimitării fenomenelor (*nepurcele, falimentara, D-zeu și -l iepure!*); aceeași identitate semantică între fenomene o întâlnim și la Groza (1996: 35).

- **trunchiere** și **combinare**;
- **contragere**;
- **reducere**.

De remarcat este și faptul că, pentru limba engleză, fenomenul în discuție este realizat mai ales prin contaminare, cu trunchierea termenilor, dar și prin deraiere, în timp ce în literatura lingvistică franceză se înregistrează mai ales exemple de uniune, adunare.

Diversitatea denumirilor, inventarul de procedee diferite, la care contribuie și o serie de exemple, create înănd cont de specificul fiecărei limbi în parte, dovedesc faptul că există mai multe fenomene, definite fie cu același termen sau cu termen diferit pentru aceeași realitate, fie cu un cuvânt identic sau cu un alt cuvânt pentru un fapt lingvistic diferit.

3. Cuvintele telescopate în raport cu alte fenomene

Față de compunere și de derivare, telescoparea nu alătură două cuvinte întregi, ci o particulă, un fragment dintr-un cuvânt (care nu corespunde unui afix gramatical sau lexical) unui alt cuvânt întreg sau incomplet. Exemplele următoare, care se pot confunda cu fenomenul telescopării, pun în evidență faptul că avem de-a face cu derivate cu sufixe sau cu tipuri de compuse, realizate cu ajutorul unor prefixoide/sufixoide sau a unor neoconfixe de formă – unele mimate, inventate, altele reale –, în elegând termenul din urmă drept rezultatul „trunchierii unui cuvânt simplu, împrumutat sau românesc, astfel încât formantii antepunși să aibă finală vocalică (de regulă -o) și o structură bi- sau trisilabică.” (Stoichi și Ichim 2007: 23):

- (1) *Zi în noapte am cânta, / Apa-n piu tot btea. / Lăzruși Dan iar ne crepusculează, / OTV-ul ne elodio ochează.* (CC, 13 febr. 2008) (s. n.);
- (2) *Moto-telenovelo* (AC, 19/2009: 14) (s. n.);
- (3) *Romsilva face eforturi pentru salvarea proiectului bugetofag* (AC, 12/2009: 13) (s. n.);
- (4) *Hamburgheria salvează România/(...) Vă teptăm cu prima Cisburg rie, prima Dublucisburg rie, prima Bigmec rie și, nu în ultimul rând, prima Mecfi rie cu cartofii și checiap rie!* (AC, 25/2009: 20) (s. n.).

4. Tipuri de cuvinte telescopate

Din punct de vedere formal, cel mai frecvent, cuvintele telescopate se realizează prin unirea a două unități lexicale care au un segment fonetic, de dimensiuni mai mari sau mai mici, comun.

Astfel, exemplele din categoria A se realizează prin îmbinarea a două unități lexicale care au în comun partea de sfârșit a primei cu secvența de început a celei de-a doua, dar exprimând o singură dată caracteristicile formale identice celor doi termeni antrenați în joc. Nu avem de-a face cu un proces de trunchiere, așa cum afirmă Emil Suciș referindu-se la fenomenul în discuție (cf. Suciș 2009: 74), pentru că ambii termeni se regăsesc în structura nou creată, ci cu o adunare, așa cum este stabilit în *Dicționarul* lui H. Morier sau în *Retorica Grupului* μ. Telescoparea se poate realiza, de asemenea, în cadrul unui nume propriu, combinând numele cu un cuvânt (2), în cadrul unor expresii fixe, unor titluri de opere literare, filme etc. (3) sau la nivelul dintre nume și prenume, acesta din urmă constituind zona de intersecție dintre un cuvânt pe care jurnalistul vrea să-l evidențieze și numele de familie parodiat (4). Putem vorbi și despre nume telescopate, realizate prin combinarea a două nume, dintre care unul este comun (5).

4.1.

- (1) Cuvântul care **scormonitorizeaz**¹ (AC, 25/2005: 5); **Becalificarea** Stelei (CC, febr. 2008); *Românii fac casă bună cu mâncarea nem easă*. **Bravos, cărna iune!** (AC, 16/2009: 20) (s. n.);
- (2) *O dezamăgire: Mădălina Voicu...* (RM, 18 febr. 2000: 2); *Ca să demonstreze că nu-i adevărat ce se bârfește despre el, Cozmincinosul Gușă s-a culcat cu Silvia Badea.* (RM, 7 febr. 2003: 2); **Flot riceanu** (AC, 25/2009: 7) (s. n.);
- (3) **Mo Messengeril** (AC, 29/2009: 21), *Amintiri din Robocopilărie* (AC, 24/2009: 9), **Acid folclorhidric** (AC, 21/2009: 24). *Cluj-Napocalipsa* (AC, 27/2008: 11) (s. n.);
- (4) **Maidan Diaconescu** (AC, 12/2009: 10), **Hohot dog** (AC, 11/2009: 6), **Reporterul Venturiano** (AC, 28/2001: 6), **Benzina Dumitrescu** (AC, 28/2001: 22), **Animala Mușter** (AC, 37/2006: 25), **Tirana Lugojana** (AC, 18/2006: 15), **Meteo Trandafir** (AC, 31/2006: 21), **Flaconu Leonida** (AC, 25/2006: 11), **Revelion Dolnescu** (AC, 4/2006: 15) (s. n.);
- (5) **Santa Klaus Iohannis** (D, nov. 2009) (s. n.).

La nivel semantic, aceste cuvinte telescopate (1, 2) își combină sensurile, care rămân nealterate, după cum observă Catherine Fuchs: „cuvintele-valiză nu sunt ambigue, ci ambivalente, întrucât presupun îmbinarea dintre sensurile cuvintelor care fuzionează” (cf. Fuchs 1996: 21). Decodarea mesajului nu presupune neapărat încadrarea într-un context mai larg, unele creații fiind transparente, dar necesită un background comun de cunoștințe, pentru a se observa și la nivel semantic motivația acestei combinații: **Becalificarea Stelei** presupune calificarea Stelei în Cupa Uefa datorită lui Gigi Becali, care și-a motivat jucătoria prin oferirea unor sume uriașe de bani. Pentru exemplele de la 4, care reprezintă semnături din AC, apropierea semantică a unui cuvânt de un nume nu se justifică decât prin raportare la rubrică, fiind de fapt niște structuri care par să rezume ceea ce vrea să exprime jurnalistul în articolul său. Ele trimit astfel, după cum remarcă Rodica Zafiu „la un rol, la o semnificație globală și la un tip de discurs” (Zafiu 2001: 39).

Foarte interesant este exemplul 5, în care Klaus Iohannis, un posibil viitor prim-ministru este vădit ca un Moș Crăciun, sugerând ideea că românii îl așteaptă cu nerăbdare.

Funcția ludică a cuvintelor telescopate, uneori absolut gratuit sau asociat celei umoristice, se află într-o relație de complementaritate cu cea de agresare, atunci când este implicat un nume propriu², în sensul că față de persoana al cărei nume este implicat jurnalistul are intenția de depreciere, defăimare, luare în râs, iar prin raportare la cititor urmărește crearea unor efecte comice (cf. Rău 2007: 447). Exemplele de la (2) sunt grăitoare în acest sens, Gușă fiind jignit direct, prin combinarea prenumelui său cu un cuvânt cu valoare de insultă, **mincinos**, iar **Mădălina Voicu** implică o notă ironică, întrucât personajul public este considerat un linge-blid, care trăiește pe socoteala altora.

În exemplele din categoria B, fenomenul este asemănător, la nivel formal, cu deosebirea că unul dintre cuvinte este trunchiat și nu se mai regăsește în totalitate în structura nou creată. În ciuda fuziunii imperfecte, cuvintele telescopate din această categorie prezintă un segment comun și reprezintă un cuvânt nou format din alte două existente în limbă. Spre deosebire de fenomenul contaminăției propriu-zise, cuvintele telescopate create prin acest procedeu nu presupun o relație semantică prestabilită, fiind „considerate scurte doar atunci când cumulează sensurile a două cuvinte autonome cu înțelesuri diferite” (Suciu 2009: 75-76).

¹ Prile subliniate reprezintă elementul comun celor doi termeni atrași în procesul telescopării.

² De remarcat este faptul că numele nu are sens în sine, ci capătă semnificație când trimite la referent, ci la rolurile pe care le are persoana în societate.

Contaminația propriu-zisă este „în primul rând o asociație semantică” (Hristea 1984) și se realizează prin combinarea a două sinonime, mai rar a două antonime, sau cel puțin a două cuvinte care se încadrează în aceeași sferă semantică (ex: *cocor + barză = cocobarză*, *cocor + stârc = cocostârc*). Cuvinte inedite precum *hamburghezime* (*hamburger + burgezime*), *fariseismic* (*fariseu + seismic*), *andropauz* (numele *Laviniei andru + andropauz*) au la bază, în primul rând, rațiuni formale, motivându-se ad-hoc, doar în context.

4.2.

- (6) *Iliescu a încercat să dea obiceiului chifle goale reamintind populației să nu-i voteze pe cei care vor aducea **hamburghezimea** în țară* (D, febr. 2000); **Falsitate** nostră care e ti în... (AC, 21/2009: 20); **Gripa suceaviară** (AC, 11/2009: 8); *Situat pe placa tectonică moesică, clasa politică românească ne amenință cu un mare risc **fariseismic***. (AC, 17/2009: 1); *La aproape 20 de ani de la «Apelul celor trei lichele», Ion Iliescu aflat la **andropauz** încearcă să se reconcilieze cu Liiceanu recomandând volumul «Gușă interzisă»* (AC, 13/2009: 13) (s. n.);
- (7) *Adevărul este că aia o făc de mexicană, dragă, e vorba de mexicană de la mahala și aduci și cu o texancă din **Ferentexas**, tu!* (CC, 27 febr. 2008) (s. n.).

Mizând pe efectul de surpriză și spunând nevoii de a fi originale și inovatoare, aceste structuri nu se înscriu întotdeauna în limitele unui sistem predictibil, previzibil, ci par câteodată a avea un mod de formare aleatoriu. În următoarea categorie, înregistrăm cuvinte, expresii, nume telescopate care se realizează prin îmbinarea a două sau mai multe cuvinte, al(e) căror element/elemente comun(e) nu se află la sfârșitul primului și începutul celui de-al doilea, ci prile identice se află în interiorul celor două termeni. Este interesant faptul că segmentarea primului cuvânt nu duce la trunchierea lui, elementul care lipsește regându-se în cel de-al doilea cuvânt: *Monalcool* cuprinde ambele cuvinte, deși elementele componente ale primului sunt puțin distanțate (*Monaco* și *alcool*), *Traioan* combină două prenume: *Traian* și *Ioan*. Telescoparea poate ataca și începutul identic al unor cuvinte: *Caftering* (combinarea dintre *cafeal* și *catering* care au în comun un segmentul inițial, *ca* și unul medial, *te*), *Pedelerinaj* îmbină numele partidului PDL, cu o grafie modificată, cu *pelelerinaj*, care au un segment inițial identic și unul medial. Interesantă modalitate de creare este exemplul 9, *Transcanistria*, asemănător cu procedeul de formare al cuvintelor sandvi¹, care constă în înscrierea unui cuvânt în interiorul altui cuvânt. La nivelul decodării mesajului, structurile nou create stabilesc fie analogii (Bănescu este vădit că înfruntătorul unei uniri, de alt calibru totuși, dar întocmai precum Cuza), fie conținuturi, mai mult sau mai puțin intenționate la adresa unor persoane aflate în centrul atenției publice într-un anumit moment: *Președintele de Monalcool* face aluzie la preferința lui Traian Bănescu de a consuma băuturi alcoolice, iar *firma de caftering* raportată la Miron Cozma trimite la momentele mineriadelor, când conduce și instigă și de cele trei acesta, minierii înarmați cu bâțe au atacat populația.

4.3.

- (8) *Albert, prințul de Monaco și Traian, președintele de **Monalcool*** (AC, 17/2009: 13) (s. n.);
- (9) **Transcanistria** (AC, 27/2008: 18) (s. n.);
- (10) *Pleacă în **PeDeLerinaj** pe la întronizări, jucătorii politici mizează pe un full de enoriași și cu popii în coadă* (AC, 26/2009: 1); *I-am zis [lui Miron Cozma] că am o*

¹ Fenomenul a fost propus și definit de Gaston Ferdière, în elegând prin cuvinte-sandvi, introducerea unui termen parțial intact în interiorul altui termen (apud. Grupul μ 1974: 76).

- firm de **caftering** i c pot s le servesc ni te bâte i târn coape de ar cu ni te garnitur de tren* (AC, 25/2005: 1) (s. n.);
- (11) *Domnitorul **Alexandru Traioan B sescuza**, dorind s înf ptuiasc Unirea între peneli tii de dreapta i pedi tii de stânga* (AC, 3/2005: 1) (s. n.).

Următorul fenomen care stă la baza formării cuvintelor telescopate este asemănător cu *blend structures* din engleză, în elegând procedeele drept îmbinarea a două sau mai multe unități lexicale, fiecare vreunul să se regăsească integral în structura nou creată (*spork, smog*). De obicei, aceste cuvinte nu au un segment fonetic comun și se realizează prin sudarea unei jumătăți inițiale de cuvânt cu o parte finală dintr-un alt cuvânt: *Urmează scandalul Moculozaurilor* (combinarea între numele *Moculescu* și *dinozauri*, în cazul G-D). Trebuie să subliniem rolul pe care jurnalistul îl atribuie cititorilor, acela de a-i antrena la nivel mental să refacă structura unui cuvânt din care și se sugerează doar o parte, la fel cum se întâmplă cu imaginile pe care le vedem propriu-zis, fragmentate, dar pe care le refacem integral în minte pe baza unei experiențe anterioare.

Încercând să analizeze, din perspectiva lingvisticii cognitive¹, ordinea cuvintelor care intră în *blend structures*, M. Kelly ajunge la concluzia că „the first word represented in blends tends to be higher in frequency, contain fewer syllables and denote more prototypical category members than the second word (Kelly 1998: 579). Totuși, nu putem stabili o regulă pentru segmentarea cuvintelor, a silabelor, după cum remarcă și Bauer: „It does not seem to be predictable how many syllables will be retained in the clipped form (...), whether the final syllable will be open or closed, whether the stressed syllable from the base lexeme will be included or not (Bauer; apud. Sobkowiak 1991: 151).

4.4.

- (12) *Urmează scandalul **Mocul...ozaurilor*** (CC, 13 febr. 2008); *pisicurici* (D, nov. 2009) (s. n.).

În ultima categorie, pe care o putem încadra cel mult la expresii telescopate, avem de-a face cu o deraiere, care presupune înlocuirea cuvintelor din cadrul unor nume, expresii ce au în comun doar segmentul inițial. Astfel, nu se creează un cuvânt nou în limbă, ci doar se actualizează un alt cuvânt deja existent, la fel cum este în expresia *D-zeu s-l iepure*, sau în cazul unor structuri familiare argotice: *la o pai pe* pentru *la o parte*, *hai sifon* pentru *hai sictir* sau în cazul unor cuvinte din italiană, care sunt înlocuite doar pe baza asemănării formale inițiale, pentru a se evita exprimarea obscenității și a vulgarității. Pentru a distinge fenomenul deraierii de cuvintele telescopate, trebuie să ne raportăm la nivelul semantic și să observăm că deraierea nu presupune și îmbinarea a două sensuri, Semantismul cuvântului inițial care este substituit, se pierde, așa cum se poate observa din context: *Arunc-o pe mama din trening*, jurnalistul creând impresia unui joc pur gratuit.

4.5.

- (13) *Autoritățile mexicane au reacții **promter*** (AC, 10/2009: 14); *Arunc-o pe mama din trening* (AC, 15/2009: 14), *Epoca de **aurolac*** (AC, 22/2009: 22); *Mai avem un singur **Dorel*** (AC, 13/2009: 21) (s. n.);
- (14) *Cântărea **Cheltuial*** (AC, 27/2007: 12) (s. n.).

¹ De fapt, orice joc de cuvinte este un proces cognitiv, „a textual phenomenon, a fact of language which is inextricably linked to the structural features of language” (Delabastita 1996).

5. Concluzii

Cuvintele telescopate reprezintă, în primul rând, un fenomen care se realizează prin îmbinarea formală și semantică a două unități lexicale, fie ele trunchiate sau nu, și spunând, în acest sens, în favoarea unei tendințe de economie a limbajului. De asemenea, ca să putem distinge fenomenul de altele asemenea (cum ar fi contaminarea), trebuie să avem în vedere și componenta semantică a termenilor antrenate în procesul telescopării, observând că forma nou creată este o îmbinare, pe lângă elementele formale, și sensurile, care sunt, de cele mai multe ori diferite și justificate contextual. Trebuie să mai remarcăm, totodată, că apariția acestor cuvinte telescopate în mass-media corespunde, de cele mai multe ori, tendinței ludice, ironice, comice sau chiar agresive a jurnaliștilor.

BIBLIOGRAFIE

- Delabastita, Dirk (ed.), 1996, *Wordplay and Translation. Special Issue of The Translator* (cap. „Introduction”), 2, 2, p. 127–139.
- Fuchs, Catherine, 1996, *Les ambiguïtés du français*, Ophrys.
- Graur, Alexandru, 1967, *Scrieri de ieri și de azi*, București, Editura științifică (cap. „Deraieri lexicale”, p. 160–167).
- Groza, Liviu, 1996, „Despre jocurile de cuvinte în frazeologia limbii române”, în „Limba și literatură”, 41, 2, p. 32–36.
- Dubois, Jean, F. Edeline, J. M. Klinkenberg ... [et al.], 1974, *Retorica generală. Grupul μ* (trad. rom.), București, Editura Univers.
- Guiraud, Pierre, 1976, *Les jeux de mots*, Paris, PUF.
- Hristea, Theodor, 1984, *Sinteze de limba română*, ediția a III-a, București, Editura Albatros.
- Hristea, Theodor, 1991, „Contaminarea și fenomenele lingvistice înrudite”, *Limba română*, 40, 5–6, p. 215–221.
- Kelly, Michael H., 1998, „To «brunch» or to «brench»: some aspects of blend structure”, *Linguistics*, 36, 3, p. 579–590.
- Morier, Henri, 1998, *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, 5e édition revue et augmentée, Paris, PUF.
- Pan Dindelegan, Gabriela (coord.), 2007, *Limba română: stadiul actual al cercetării. Actele celui de-al 6-lea Colocviu al Catedrei de Limba română (29-30 noiembrie 2006)*, București, Editura Universității din București.
- Rău, Daniela, 2007, „Despre funcția ludică a «pseudonimelor» din presa actuală”, în Gabriela Pan Dindelegan (coord.), 2007, p. 447–452.
- Sobkowiak, Włodzimierz, 1991, *Methaphonology of English Paronomastic Puns*, Frankfurt am Main, Bern, New York, Paris, Lang, University of Bamberg Studies in English linguistics, vol. 26.
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2007, *Creativitate lexicală în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
- Suciu, Emil, 2009, *Condensarea lexico-semantică*, Institutul European.
- Zafiu, Rodica, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București.
- Zafiu, Rodica, 2007, „Patele limbii: «Fabulospirit»”, în „România literară”, 35, p. 11.

SIGLE

- AC – *Academia Ca avencu*, săptămânal, București, anul I: 1991.
- CC – *Cronica Cârcota ilor*, emisiune Prima TV.
- D – www.divertis.ro, site *Divertis*, emisiune TVR1, Antena 1, ProTV.
- DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române* (coord. Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998).

DLSL 1994 – Jean Dubois, Mathée Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi, Jean-Pierre Mével, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Larrousse.

DSL – Angela Bidu-Vr nceanu, Cristina C l ra u, Liliana Ionescu-Rux ndoiu, Mihaela Manca , Gabriela Pan Dindelegan, *Dic ionar de tiin e ale limbii*, edi ia a II-a, Bucure ti, Editura Nemira, 2001.

RM – *România Mare*, s pt mânal, Bucure ti, anul I: 1990.

REFERIN E PE INTERNET

<http://en.wikilib.com/wiki/Portmanteau>

http://ro.wikipedia.org/wiki/cuvant_telescopat

On Telescopic Words in Current Press. Theories, Processes and Uses

The article deals with a very interesting phenomenon, more often used in current mass-media, which consist of merging two or several words, expressions, proper names which have a common element. We describe and try to establish the common and the differentiating features of this phenomenon and the others related to it, and we do this by analysing a corpus of texts from newspapers and entertainment shows.